

حکومهتی سودانی له دوورپییانی حیزبهکان و نارازییهکاندا

02-11-2022

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین ته‌ها

گورته : به ده‌ستبه‌کاربوونی حکومهتی محهمه‌د شیاع سودانی، بنه‌مای "پشک پشکینه"ی لایه‌نه‌کانی چوارچیوهی هاوئا‌ه‌نگی شیعه و جاران، به‌سه‌ر بژاردهی "حکومهتی زۆرینهی نیشتمانی" سه‌رکه‌وت که خاوه‌نه‌که‌ی موقته‌دا سه‌دره و په‌یکه‌ریکی بچوو‌کراوه‌تر بوو له حکومهتی فره‌ لایه‌ن و بنکه‌ فراوان.

به دستبەكاربوونی حكومەتی محەمەد شیاع سوڤانی، بنەمای "پشك پشكینه"ی لایەنەكانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی شیعة و جاران، بەسەر بژاردە "حكومەتی زۆرینە نیشتمانی" سەرکەوت كە خاوەنەكە موقەددا سەدرە و پەیکەریکی بچوو كراوەتر بوو لە حكومەتی فرە لایەن و بنكە فراوان.

هەلبەت بەگۆڕەیی پێشھات و ئامازەكان، ئەمە تەنیا وێستگە یەكە لە كاروانی حكومەتی خولی پینجەم و، ئایندە ئەم كابینە یە لە بەرداشی چەند كارتێكەریکی جیاوازیادە.

محەمەد سوڤانی لە پاش جیابوونەوێ لە حیزبی دەعوە (2019) لە هەلبژاردنی ئۆكتۆبەری 2021 بە لیستی "تیار الفراتین" وەك هێزێکی نوێی "تەكنۆكراتی شیعة" بەشداری كرد، بەلام ئەنجامەكان تەنیا یەك كورسیان پێ بەخشی كە بۆ خۆی روپشت. لە ئیستاشدا رێككەوتنی لایەنە شیعةكان و بە پالپشتی كورسی و پێگە پەرلەمانییەكانیان گەیشتووتە سەرۆكایەتی ئەنجوومەنی وەزیران، ئەمەش هەمیشە ئەگەری ئەو دروست دەكات كە بێكەن بەزۆر دەست و پێی خۆیانەو، چونكە بە دەنگی ئەوان هەلكشاو.

كارنامەكەي حكومەتەكەي سوڤانی كە 29 لاپەرە پێكھاتوو و زۆر كورتترە لەئەوانەي پێش خۆی. پڕپەتی لە خال و بەندی گرنگ و سەرنجراکیش، تەنانت لە بابەتی چارەسەرکردنی كیشەكانی هەولێر و بەغدا، لەسەر ئەوێش لە زۆر لایەنی عەرەبی و كوردییەو ستایش دەكرێت، بەلام لە عێراقیدا كە زۆرجار ماددەكانی دەستوور و دەقی یاساكان پێشێل دەكرێن و فەرامۆش كراون، هێچ گەرەنتییەك نییە ئەو كارنامە یە وەك خۆی جێبەجێ بكرێت، بەتایبەت كە تەمەنی حكومەتەكەیشی كورته و خۆی پابەند كردوو بەوێ كە لە پاش سالیك بچێتە هەلبژاردنی پێشووتە، وەك ئەوێ حكومەتی مستەفا كازمی كردی.

لە سەرۆبەندی دەستبەكاربوونی حكومەتی سوڤانیدا، جگە لە سەدرییەكان كە لە دۆخی بێدەنگی سیاسی و بايكۆت و خۆ خواردنەوێدان، جموجۆلیکی هەست پێكراوی گرووپ و حیزبە نوێیەكان لە ئارادایە كە رێوشوونەكانی هاتنە سەر كاری سوڤانی بەگۆڕەیی نەرتی پشك بپشكینە رەت دەكەنەو. لە نیوخۆی حكومەتیشدا لایەنە شیعةكانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی، سەرباری نزیکیان لە ئایدیۆلۆژیا و دروشم و ئامانج، لە بەرژووێندی و دابەشکردنی دەستگەوتەكاندا بەر یەككەوتن و ناجۆری زۆریان هەیه. ئەگەر میراتی زۆر و موآلی سەدرییەكان و بۆشایی بەجێماوی ئەم رەوتە نەبوابە، ئەو لایەنە شیعةكان زیاتر لەسەر دابەشكاری پۆستەكان بەر یەك دەكەوتن و چانسی رێكەوتنیان كەمتر دەبوو.

لەنیوخۆی حكومەتەكەي سوڤانیشدا هەندێك كیشە هەن؛ گومان لە توانای ژمارە یەك لە وەزیرەكان هەیه، هەندێكیشیان تۆمەتی ساختهکردنی بڕوانامەیان لەسەرە (وەزیری خۆپەندی بالاً بە نموونە)، ئاراستەي دابەشبوونیشیان زۆر و فرە چەشنە و جگە لە سێ پێكھاتەكە سەرەكییەكەي (شیعة_سوننە_كورد)، بەسەر دەرووبەری 10 لایەنی سیاسیدا دابەش بوون. شتیکی زانراویشە حكومەتە ئیئتیلافییەكان زۆر جار شلۆق و لاوازن. هەلبەت لە ئیستادا سوڤانی لە هەولێ ئەو دابە كاریگەری حیزبەكان لەسەر كابینەكەي كەم بكاتەو، بۆیە لەگەل دەستبەكاربوونیدا وەزیرەكانی ئاراستە كرد بۆ ئەوێ لە بری حیزب و فراكسیۆنەكانیان كار بۆ عێراق بكەن، هەرەها پابەندی كردن بەوێ كە بەرپۆبەری ئۆفیسەكانیان هەر لە ناو وەزارەتەكەیان دیاری بكەن و لە دەرەو هاوردەي نەكەن، وەك ئەوێ لە كابینەكانی پێشووتردا باو بوو.

بەگۆڕەیی زانیارییە دزە پێ كراوەكانی دانوستاندەكانی پێكھێنانی حكومەت، سیستەمی دەستووردانی حیزبەكان لە كابینەي حكومەت لە سێگۆشە یەك پێك دیت كە ئەویش وەزیری پوو كەش "بن دەسەلات" و بەرپۆبەری نووسینگەي حیزبی و كەسایەتیەکی سیاسی دەرەوێ وەزارەتە كە زیاتر رۆلی پارێزەر و پەرژینی پاراستنی وەزیر دەبینێت. ئەو كەسە سیاسییەش مافی دەستووردان و دەستگەوت چینیوێ وەزارەتی دەبێت، ئەم كارەكتەرە لە ئەدەبیاتی عەرەبی عێراقدا بە "الملاح" نا و دەبرێت و هێمایە بۆ ئەو ئازەلە باوكانە و دایكانە بەهێزەي كە بچوووەكانی لەناو دەمیدا دەپارێزێت. لە حالەتی بەردەوامبوونی ئەم نەرتتە سیاسییە بۆماوێبەشدا، رەنگە سوڤانی لە باشتترین حالەتدا كۆببێك بێت لە حكومەتی عادل بەدولمەهدی كە تەكنۆكرات بوون و ناوبانگە باشەكەي پێشووی وەك بیرمەندیکی ئابووری، بوو قوربانی دەستووردانە حیزبی و میلیشیاییەكان لە كارەكانی.

لەسەر ئاستی دەرەوێش، ئەگەرچی پێشواری جۆراوچۆر لە كابینەي سوڤانی كراو، بەلام پشتیوانییە دەرەكییەكان، وەك سەردەمی شەری داعشی حوكمرانی عەبادی (2014_2018) و مستەفا كازمی بە تاییەتتر (2020_2022)، بن سنوور و كراو نییە، چونكە سوڤانی خۆی هەرچییەك بێت، لە كۆتاییدا نوێنەرایەتی حكومەتی كۆمەلێك هێزی ئایدیۆلۆژی شیعة دەكات كە پەيوەندیان لەگەل ئەمريكا و رۆژئاوا و ولاتانی عەرەبی بەتایبەت كەنداو گرز و پێ كیشە یە. ئەو هێزە كارتێكەرە دەرەكییانەش بە وریاییەو لە كارنامەي حكومەتەكە دەروان و چاوێ پێشھاتەكانی دەكەن و ئەگەر بە تەواوی بە ئاراستەي ئێراندا بڕوات ئەو لەزۆر هەرەشەي پراوێزخستنی دەرەكیدا دەبێت.

حکومەتی سودانی کۆتاییهاتنی قەیرانی ھێزە سیاسییەکانی شیعە بوو، ئەویش پاش سالیکی لە چەقبەستی سیاسی کە گەیشتە لیواری شەری خۆیناوی گەرەک بە گەرەک لە نیوخۆی پیکهاتە شیعە، بەلام قەیرانە کۆن و کەلەکەبووەکانی عێراق ھەر وەک خۆیان و جگە لە کیشەکانی ھەولێر و بەغدا و قەیرانی چوونە دەرەوہی سەدرییەکان، ئالنگارییە جۆراوجۆرەکانیش لە جاران زیاتر کەلەکەبوون لەوانەش، کیشە ژینگەیی و سروشتییەکانی ئاو ھەواو وشکە سالی، زیادبوونی ژمارە دانیشتووان، داتەپینی ژێرخانی ئابووری بەھۆی سەرقالی بە قەیران و جەنگەکان، مەترسییەکانی تیرۆر، چارەسەرکردنی لیکەوتەکانی شەری داعش، تەشەنەکردنی مادە ھۆشبەر و لە ھەموو ئەمانەش کاریگەرتر مەترسییەکانی گەندەلییە کە کۆتا ئەلقەیشی بردنی 3.7 تریۆن دینارە لە خەزینە باج.

حکومەتی پشک پشکینە دەتوانیت لەرێگە رازیکردنی لایەنە بەشداریەکانییەو، رێژەبەکی زۆری جەماوەری ئەو لایەنانە کە سوودمەندن لە حکومەت ھێور بکاتەو، بەلام بەھۆی ئەو ناتوانیت و پنی ناکریت ھەموو چین و توێژەکانی کۆمەلگا رازی بکات، لە پشک ھەمووشیانەو ئەو ھەزارەھا گەنجە بیکارە سألانە لە زانکۆکانەو دەرژینە بازار، ئەو لەبەردەم مەترسی گەرەوہی تەقینەوہی تووڕەیی و رقی جەماوەری بنبەشدایە. ئەمەش تاقیکردنەوہ قورسەکە محەمەد شیع سودانییە بۆ راگرتنی بآانس لەنیوان ئەو ھیزانە کردیان بە سەرۆکوەزیران و لە پەرلەمان دەپارێزن لەگەل ئەو ھیز و گرووپانەشی چاوہروانی چاکسازی و گۆرانکاری لئ دەکەن. خۆ مەئاس دانی سەدرییەکانیش لەو لاوہ بوەستیت کە وا دیارە چاوہروانی کارنامەکە سودانی و ئەگەری خزانە دەکەن!